

ONS, O MEU PARAÍSO DE ONTE (IX) XENTES DA MIÑA ILLA

Por: Julio Santos Pena

A Illa, de por si, é un enclave máxico. Foino sempre e, se cadra, daquela moito máis, porque era moito máis “illa” que hoxe, sen tanto balbordo de visitantes, coas súas casas autóctonas e coas súas xentes... as xentes polas que hoxe choran as terras, as pedras do mar, as veigas abandonadas... A Illa en si na que hoxe hai máis estraños que nativos, aínda que algúns, poucos, seguen apegados a ela como apéndice vivos e humanos do terrón que os viu chegar ao mundo hai tanto tempo.

Había daquela, como en todos os pobos do mundo, homes e mulleres de especial significación e presenza, capaces de xerar frases enxeñosas e novos hábitos que os demais repetían de xeito automático, o que daba mostra da influencia que tiñan no entorno humano do lugar.

“*Un boi a escote non é caro*” Decía aquel vello carenador de dornas que, nativo da Illa, xa non vivía nela pero volvía de cando en vez para darlle ás vellas dornas de Curro ou de Canexol unha man daquel *pringue* negro e máxico que impedía que a auga entrase polas grechas do fondo. “Cachote” era un verdadeiro filósofo sen ter estudado máis que o paso dos anos polo seu propio lombo. As horas de soidade ante as dornas, ás que acariñadamente trataba como fillas propias, serían de seguro tempo de reflexión dabondo para decatarse da realidade da vida. Moitas veces me teño sentado ao seu carón escoitando as súas reflexións, ás veces sorprendentes, cheas de pura filosofía dunha vida apegada ao chan, doadísima de comprender para quen compartira con “Cachote” aqueles sosegados intres observando como as dornas agradecían os aloumiños daquel veterano mariñeiro-carpinteiro de ribeira

“*E mañán vés...*?” Espetábache Manolo Reiriz, aquel home miúdo, louro coma se fora parente do mesmísimo Astérix. Avezado mariñeiro, sempre riseiro, e quen de mesturar o serio coa risa facendo brillar aquel dente de ouro baixo o fino bigote lixeiramente amarelado polo efecto da nicotina. Manolo remataba daquel xeito calquera discusión ou polémica das que se formaban a miúdo por calquera cousa ou incluso por una mala xogada na partida do “truco”... *E mañán vés?*, decía mirando para un, por non dicir, acabouse este conto!, de peor xeito. Toda a illa chegou a adoptar semellante expresión e ata os nenos na escola, cando calquera compañeiro aseguraba que

oito por catro eran vintecinco, limitábanse a dicir: *Moi ben!... E mañán vés?*.

“*Dos potencias se saúdan*” Era a frase con que cada mañá me saudaba Manolo “O Pequeno”, un home delicado de saúde cunha estraña doenza que ennegrecía a súa pel de xeito moi singular e que invariablemente entraba na escola todos os días como se quixera mostrar cada xornada que vivía un día máis.

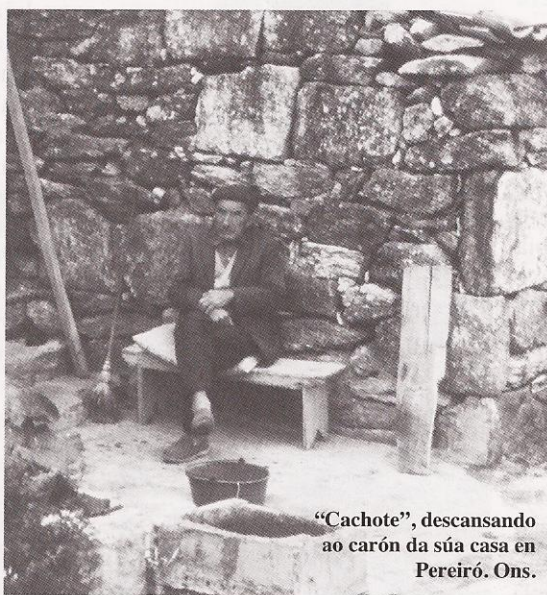
Manolo “O Pequeno”, tiña que ser inxectado diariamente cun fármaco que eu mesmo lle administraba a una hora concreta. Xa non traballaba no mar por razón do seu estado de saúde aínda que eu me decatara de que o seu remedio principal era a Illa mesma. Fixerámonos moi amigos e “O Pequeno” falábase moito dos seus fillos e da súa familia polos que tanto suspiraba

e sempre con aquel certo medo de se chegaría ao día seguinte. Sería por iso que cada vez que se cruzaba comigo soltábame aquilo de “*Dos potencias se saúdan*” utilizando un castelán de “eses líquidas” moi propio daquel entorno. Por certo que Manolo durou moitos anos máis e os últimos deles vivindo en Bueu como fixeron a maior parte dos illáns na década dos setenta.

“*O trapo moi raro*” Moito teño conversado tamén co señor Olegario, “Cambados”, un home de avanzada idade que tiña un tremendo padecemento asmático que moitas veces lle impedía facer o camiño entre o Pereiró, onde vivía, e o Cucorno, especialmente de ida porque tiña que salvar un promontorio que para calquera sería case nada pero, para el, una

barreira infranqueable. Olegario era outro dos frecuentes “clientes” do dispensario sanitario en que se convertera a miña casa e, cando albiscaba de lonxe que a asma ía facer niño nel, bulía coa botelliña do inxectable para “*poñer a venda antes da ferida*”. Algunhas veces tenme chamado á casa porque xa adoecía da difícil respiración ao que o sometía a súa doenza e entón era alí onde levaba a picada que para el supoñía sempre “*man de santo*” pola melloría case que inmediata que lle proporcionaba.

“Cambados” era un home xa de volta porque emigrara nos seus anos mozos, creo lembrar que a Venezuela, e atesouraba un compendio de historias e anécdotas que contaba coa maior das sornas e a mellor das grazas. Temos pasado na porta da tenda de Checho horas rindo coas cousas de “Cambados”, un

“Cachote”, descansando
ao carón da súa casa en
Pereiró. Ons.

pouco reais, outro pouco inventadas, que saían da súa boca. Como exemplo aquela anécdota, que aseguraba ser certa, dun día que, saíndo de mañanciña da casa, atopou un trapo moi raro no chan e pensou que era bo para poñelo de reforzo a aquel pao, o espicho, que se axustaba ao buraco existente no fondo da dorna e que, ao chegar á praia, se sacaba para que baleirara a auga do mar que se puidera ter metido a bordo. De volta á casa, segundo contaba, comentoulle á súa dona o do “trapo moi raro” e comprobou como ela e as súas fillas tentaban practicamente de fuxir de alí nerviosas e rindo. Con tempo soubo que aquel trapo non era senón un sostén, invento chegado facía pouco á Illa do que el aínda non tivera referencia.

A bala que me ha de matar xa está escrita aquí! Candiño era outra desas persoas que forman parte intrínseca dun lugar. A Illa e Candiño eran una soa cousa. Vivía no alto do Cucorno, moi preto do faro e prendía as sílabas ao falar dun xeito que había que poñerlle moita atención mentres non te acostumas a entender todo o que dicía. Candiño chegou un día á miña casa cunha hemorraxia nasal tremenda que só puidemos cortar por un par de horas, ao cabo das cales o seu nariz era una fonte que asustaba. Don Manuel Castro Rial, director do Hospital de Pontevedra, co que tiñamos liña directa para estes casos, vendo que os seus consellos non facían ren decidiu que mandáramos a Candiño urxentemente a Pontevedra. El mesmo o recibiu, logo dunha travesía bastante accidentada nun barco pesqueiro da propia illa, e fíxolle un selado da vea a aquela grave situación.

Daquela en diante, Candiño viña falar comigo moitas veces e contábame historias que acababan sorprendéndome polo contido e pola vivacidade con que as relataba.

A Candiño colleuno a Guerra Civil na zona azul e, como outros tantos españois, sen entender nada do que estaba pasando, viuse cun fusil entre as mans para matar aos que tiña de fronte.

“Eu pasei moito medo”- confesábame cada vez que o rumbo da conversa ía pola contenda nacional.

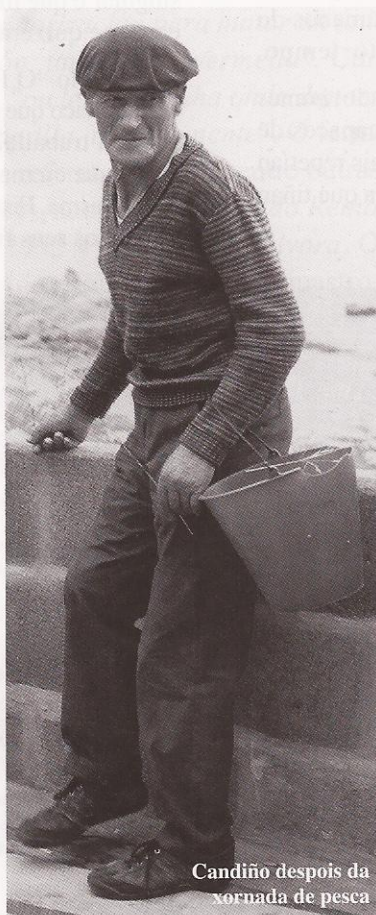
Efectivamente aquelas historias eran unhas veces de medo e outras de afouteza e valentía pero nunca soubo explicar, aquel

illán arrincado do seu entorno daquel xeito, o por que nin para que estaba alí disparando contra os outros.

Nunha daquelas contaba: - Baixei pola ladeira dun monte a buscar a uns compañeiros e oía os disparos que pasaban preto de mín. O meu capitán berroume dende arriba para que volviera onda el. Contesteille e seguí cara abaixo ata chegar a onde estaban os outros. Cando pasou o perigo, o capitán chamoume e con moito cabreo preguntoume que lle tiña contestado e por que non lle obedecerá na retirada e díxenlle: - *Meu capitán, a bala que vai matar xa está aquí escrita*” e sinaleille o peito. Daquela dou a volta e só dixi que estaba ben.

Contaba Candiño que, ao remate dunha desas refregas nas trincheiras que hai en todas as guerras, caeu ferido nunha perna o capitán do seu rexemento. A situación era delicada porque non había máis posibilidade que facer una retirada a pé e aquel home non podía valerse por se mesmo. A Candiño ocorréselle a idea de levar a cabalo do seu propio lombo a aquel capitán ferido e ofreceuse para elo. - “Non había outro remedio -explicábame - e collín a aquel home ao lombo e pouco a pouco fomos cara atrás, case todo o día, ata chegar á outra liña onde o atenderon”. Candiño quedou á espera de ordes bastante preocupado, - “porque podíanme mandar outra vez para adiante a andar outro día”, dicía, - pero non foi así porque despois de descansar, o capitán mandou a alguén a preguntarlle que destino quería. “Eu respondínlle que quería volver para a Illa pero dixéronme que non podía ser aínda que me sacaron do fronte e puxéronme a coidar o cabalo dun coronel e alí estiven ata que volví para casa”. Candiño sempre terminaba: - “Quen me dera volver a falar con aquel home!, referíndose ao capitán que levara ao lombo tantas horas.

Doutros moitos homes da Illa podería referir anécdotas e historias. O Sr, Gabriel, o enterrador; Quiano, Vicente, Checho, Antonio... cada quen deles coas súas cousas. Eran, e algúns aínda son, parte da nosa Illa que non tería razón propia de ser sen eles. Membros dunha sociedade que só foi feliz cando descubriu que, fóra dos límites que lles foron propios, había outras ofertas de vida. Alí quedou o terreo e nel, as vivencias de xeracións de illáns dos que eles recolleron o derradeiro testemuño. No meu sentir están todos eles dos que aprendín tanto naqueles poucos anos de convivencia inesquecible.

Candiño despois da xornada de pesca

SUBVENCIONADO POLA:

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN

Secretaría Xeral de Política Lingüística